

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Gode meer gehoorzamen dan de mensen (Handelingen 5 : 26-32)

LEREN

Eén van de belangrijkste taken van de apostelen was het leren, het onderwijs geven. Dat had hun Meester ook gedaan toen Hij op aarde Zijn werk deed. Zijn onderwijs had op het volk grote indruk gemaakt. We vinden in de Evangelieën verschillende voorbeelden van dat onderwijs. En we lezen ook telkens, dat de Here leerde in de synagoge en het Evangelie van het Koninkrijk verkondigde. Verkondigen, dat woord ziet op de aankondiging van het nieuwe dat met de Persoon en het werk van Christus gekomen was en leren ziet meer op de nadere en bredere onderwijzing van de aangekondigde boodschap. Door rond te trekken en onder het volk te leren gedroeg de Here Jezus Zich als een Schriftgeleerde. In de synagoge mocht iedereen uit de Schrift voorlezen en iedere kundige Israëliet mocht preken, maar de Here Jezus maakte er bepaald Zijn werk van en dat deden de Schriftgeleerden ook. Zo lezen we: En Hij daalde af naar Kapernaüm, een stad in Galilea en Hij leerde hen geregeld op de sabbat (Lukas 4 : 31).

De Here Jezus leerde. Hij gaf onderwijs.

Dat deden Zijn apostelen ook, na de hemelvaart van hun Meester en de uitstorting van de Heilige Geest. En juist tegen dat leren maakte de Joodse Raad bezwaar. De apostelen kregen een leerverbod: Zij bevalen hun in het geheel niet meer te spreken over of te leren in de naam van Jezus (Hand. 4 : 18). Maar in Hand. 5 horen we hoe Christus het leerverbod van de Joodse Raad krachteloos maakte.

Het leerverbod

Toen ging de hoofdman met zijn dienaren er heen en nam hen mee, maar niet met geweld, want zij waren bevreesd, dat het volk hen stenigen zou. Er waren in de tempel verschillende hoofdlieden, mannen die hoofdman genoemd werden. Maar hier horen we over de hoofdman. Hij was commandant van de tempelpolitie. Deze

tempel en de overpriesters met het bericht: Zie, de mannen die gij hebt gevangen gezet, staan in de tempel en zij leren het volk (25). Wat nu? Het volk is op de hand van de apostelen, maar de autoriteiten helemaal niet. Dan gaat het zoals het in zulke situatie vaak gaat: de leiders proberen de zaak te sussen. Toen ging de hoofdman met zijn dienaren erheen en nam hen mee, maar niet met geweld, want zij waren bevreesd, dat het volk hen stenigen zou. Er was bij de overheid vrees voor het volk. De apostelen worden dan voor de tweede maal op het matje geroepen. De hogepriester ondervroeg hen, zeggende: Wij hebben u nadrukkelijk verboden in deze naam te leren; en zie, gij hebt Jeruzalem vervuld met deze leer en gij wilt het bloed van deze Mens op ons doen neerkomen. Daar hebt u het punt, waar alles op vast zat. Er was een leerverbod (4 : 18).

DOOR L. W. G. BLOKHUIS SCHIEDAM

hoofdman was na de hogepriester de machtigste man in de tempel. Een hoge autoriteit in Jeruzalem. Volgens de opdracht van Christus (Hand. 1 : 8) begonnen de apostelen hun getuigenis in Jeruzalem uit te spreken. Maar daar in Jeruzalem kregen ze een verbod om te spreken over Jezus of te leren op gezag van de naam van Jezus. Die naam moest in het vergeetboek raken. Vandaar dat de Joodse Raad de apostelen een leerverbod oplegde. Alleen: dat verbod haalde niet veel uit. De apostelen werden wel gevangen gezet, maar een engel bevrijdde hen (vers 19) en er kwam iemand bij de hoofdman van de

Waarom kregen de apostelen een leerverbod?

De Joodse Raad heeft de apostelen bevolen in 't geheel niet meer te reppen van of te leren op de naam van Jezus.

Leren - wat is dat?

De Here Jezus heeft de apostelen opgedragen: Gaat dan heen, maakt al de volken tot mijn discipelen en doopt hen in de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest en *leert* hen onthouden al wat Ik u bevolen heb. Nu, dat hebben de apostelen in Jeruzalem gedaan: ze leerden hun volksgenoten alles wat de Here bevolen had.

Maar er was een nadrukkelijk verbod gegeven om op de naam van Jezus te leren. Aan dat verbod hebben de apostelen zich niet gestoord. Ze hebben Jeruzalem met hun leer vervuld. Dat wil zeggen: Heel Jeruzalem sprak over de apostelen en hun prediking. Na de genezing van de verlamde bede-

Inhoud

- 1 Ds L. W. G. Blokhuis,
Gode meer gehoorzamen dan de mensen
- 2 Drs W. G. Rietkerk,
De volkerenwereld (3)
- 3 Ds H. Amelink,
Pastorale notities
- 4 H. van Seventer,
De invloed van het Calvinisme op de Noord-Nederlandse landschapschilderkunst
- 6 Prof. dr H. J. Jager,
Een abc van het Nieuwe Testament (Leer en leven)
- 7 B. P. Vreugdenhil,
Boekbespreking

laar bij de Schone Poort van de tempel (Hand. 3) waren de priesters, de hoofdman van de tempel en de Sadduceeën zeer verontwaardigd, omdat de apostelen het volk leerden en in Jezus de opstanding uit de doden verkondigden.

De eigenlijke reden waarom de Joodse leiders zo boos werden, was, dat de apostelen het volk *leerden*. Dat mocht niet. Leren was het werk van de erkende Schriftgeleerden. Niemand mocht hen van hun leraarsplaats wegdringen en zo hun invloed op het volk ondermijnen. Bovendien leerden de apostelen dat er opstanding is. Dat leerden de Farizeeën ook wel, maar de Farizeeën waren geleerden. Met hen wilden de Sadduceeën, waartoe de voornaamste priesters behoorden wel redetwisten, al geloofden ze niets van een toekomstige opstanding der doden (23 : 8). Maar de Sadduceeën duldden niet dat eenvoudige Galilese mannen een leer preekten, die in strijd was met hun leer.

Hoe de apostelen het leerverbod hebben getrotseerd

De apostelen zijn gewoon doorgegaan. Het boek Handelingen laat zien wat het betekent, dat de Here Jezus stierf voor Zijn volk, niet

alleen voor Joden, maar ook voor heidenen. Petrus heeft voor de oren van de Joodse leiders uitge-roepen: Deze man, die bekend stond als een verlamde bedelaar, staat hier gezond vóór u, door de naam van Jezus Christus de Nazarener, die gij gekruisigd hebt, maar die God uit de doden heeft opgewekt (4 : 10).

Het ging goed met de gemeente van Messiasbelijdende Joden in Jeruzalem. De menigte van hen, die tot het geloof gekomen waren, was één van hart en ziel. En met grote kracht gaven de apostelen hun getuigenis van de opstanding van de Here Jezus en er was grote genade over hen allen. Eigenaars van grond en huizen verkochten hun bezittingen en brachten de opbrengst van de verkoop en legden die aan de voeten der apostelen en aan een ieder werd uitgedeeld naar behoefte (4 : 32-34).

En nu wordt het Sanhedrin gedwongen tot een positiekeuze. De apostelen worden ter verantwoording geroepen en dan legt Petrus rekenschap af in een korte verdedigingstoespraak. Petrus en de apostelen antwoordden en zeiden: Men moet Gode meer gehoorzamen dan de mensen. En dan zegt Petrus wat er gebeurd is. Hij vertelt de feiten. Dat is het apostolisch getuigenis: feiten vertellen. God heeft Jezus opgewekt en verhoogd en wij zijn getuigen van deze dingen.

Dat was genoeg.

Er wordt vandaag druk gediscussieerd over „burgerlijke ongehoorzaamheid”. Dat is een term, waarin een zware revolutionaire lading meekomt. Zullen we maar niet liever Petrus naspreken: We moeten God méér gehoorzamen dan de mensen? Als kerkelijke of burgerlijke machten de vrijheid van de profetie en van de exegese aantasten, dan past ons ongehoorzaamheid op dit concrete punt aan de machten. Om zo gehoorzaam te zijn aan God.

Opbouw tijdens de vakanties

Opbouw zal niet verschijnen op 22 en 29 juli, en 12 aug.

De kopij voor het nummer van 5 augustus dient uiterlijk 12 juli bij de sekretaris van de redactie of - indien bestemd voor de rubriek „Kerknieuws” - bij de heer v. d. Wal te zijn

De redactie

De volkerenwereld (3)

Het vorige artikel eindigde ik met een vraag: als het waar is dat er over de tijden van heidenzending heen beloften van heil zijn voor de volkerenwereld, hoe moeten wij ons dat dan indenken? Als Jesaja en Johannes op Patmos ons laten zien hoe er tijden zullen komen dat de volkeren niet meer hun VERleider zullen volgen maar Christus als Leider zullen erkennen, dan komt vanzelf de vraag op: wanneer en hoe zal dat gebeuren?

Geen spoorboekje

De verleiding is erg groot om op dit punt aangekomen te gaan zoeken naar een soort blauwdruk voor Gods toekomstig werk. Dan gaan wij al Gods beloften die over de toekomst spreken naast elkaar leggen, uit psalmen en profeten, uit de evangeliën (Matth. 24) en de brieven (1 Thess. 4, 5, 2 Thess. e.a.) en Openbaring. Wij gaan dan al deze legstukjes van Gods toekomst als legstukjes van een grote puzzel in elkaar passen, om er vervolgens een beeld uit af te lezen wat ons precies voorzegt was er van nu af stap voor stap gaat gebeuren: een draaiboek. De Amerikaanse schrijver H. Lindsay volgt deze aanpak in zijn boeken. Het zijn best-sellers geworden. Hij leest de bijbel als een spoorboekje, dat ons precies voorzegt van waar tot waar de trein van Gods handelen loopt en op welke tijd ze vertrekt. Daar ligt een groot gevaar in. De fout ligt hierin dat men in dat geval de aard en bedoeling van de profetie niet verstaat. Profetie is geen waarzeggerij. In de profetieën van de bijbel geeft God ons geen spoorboekje, of blauwdruk voor zijn toekomstig handelen. Neen, Zijn bedoeling met de profetie is een andere. Nergens staat dat duidelijker uitgedrukt dan in Jesaja 48 : 6, 7. „Van nu aan doe Ik u nieuwe dingen horen, verborgenheden, die gij niet wist. Nu zijn zij geschapen en niet oudtijds en tot op heden hebt gij er niet van gehoord opdat gij niet zoudt zeggen: Zie ik heb het geweten.”

De Here is bang dat Israël haar interesse in de nieuwe dingen zou verliezen door ze als waarzeggerij te lezen. Daarom kondigt Hij de toekomst aan in verhulling - als verborgenheden, als geheimenissen, zodat wij niet bij voorbaat al precies kunnen zeggen hoe het alles zal gebeuren, om dan in onze verwatenheid uit te roepen: Ik heb het alles al geweten.

Wel een bril

Toch zijn de nieuwe dingen tegelijk ook als verborgenheden ont-huld. Dat is gedaan - van te voren - opdat Israël op het moment dat het gebeurt zou inzien en erkennen dat het de Here is die dit ge-

DOOR W. G. RIETKERK UTRECHT

daan heeft. Niet een of andere noodlots- of natuurmacht (vs. 5). „Van de aanvang af heb Ik niet in het verborgene gesproken; ten tijde dat het geschiedt ben Ik daar” vs. 16.

Profetie is ons gegeven opdat wij de HERE zouden herkennen in de geschiedenis op het moment dat Hij zijn beloften vervult. Profetieën zijn ons dus niet gegeven om er een soort marsroute uit af te leiden. Om daarna in onze verwatenheid God vóór te zeggen hoe hij had moeten handelen. Neen, profetieën zijn ons gegeven als een bril op onze neus, zodat wij in het heden scherp zouden kunnen zien en waar God zijn beloften waarmaakt, zouden uitroepen: het is de HERE!

Parallel met de tijd van Christus' rondwandeling

Wij kunnen in het N.T. zelf zien hoe gevaarlijk het is als mensen uit profetische beloften een nauwkeurig profiel gaan samenstellen. Dat deden de meeste joden in de tijd van Jezus' rondwandeling op aarde. Zij hadden zich uit de O.T.-ische beloften over de te verwachten Messias een profiel samengesteld dat nauwkeurig aangaf hoe de Messias eruit moest zien wanneer Hij verscheen. Dan moest Hij op zijn minst dit doen en dat nalaten en Hij moest hier beginnen en daar eindigen. Het beeld was politiek ingekleurd en alles eindigde in triomf. Maar toen de Heiland echt verscheen paste Hij niet in dit profiel en werd hij verworpen door zijn eigen volk. Zo groot is het gevaar als wij uit profetieën onze eigen ontwerpen gaan maken. Dan willen wij wijzer zijn dan God die ons niet een onvolmaakt Woord gegeven heeft dat wij in een verbeterde editie moeten omzetten. Neen, zijn profetische vergezichten zijn ieder op zich een diamant, die wij van alle kanten mogen bezien en bewonde-

ren - om daarna het licht ervan in ons hart op te bergen, voor het moment dat er weer iets gebeurt. Dan zeggen wij bij het licht van de profetie: hier is de Here aan het werk.

Verwaarlozing

Toch is het op zijn plaats om hier ook tegen het tegenovergestelde kwaad te waarschuwen. Tegenover de sekten en bewegingen die zich een blauwdruk van Gods toekomst ontwierpen, bestaat er in de kerken vaak een tegenovergestelde reactie-houding, die alle duidelijke beloften over een heilshandelen van God in Israël en de volken, óver N.T.-ische tijden heen, verwaarloost. Deze profetieën zijn ons namelijk niet voor niets gegeven.

Als er geen O.T.-ische profetieën geweest waren over de te verwachten Messias, dan had niemand uit Israël Hem herkend. Wonderlijk genoeg blijken in het N.T. ineens zelfs de kleinste details uit de O.T.-ische profetieën een belangrijke rol te spelen in het herkennen van de Messias (zijn geboorteplaats, (Micha 5 : 1 en Matth. 2 : 5) of de plaats waar hij begraven wordt (Jes. 53 : 9, Matth. 27 : 57)) etc. Blijkbaar mogen wij uit het voorgaande dus niet concluderen: het luistert bij de profetie over de toekomst niet zo nauw, houdt de grote lijn maar in het achterhoofd en alles komt wel goed, neen, wij moeten ze zó nauwkeurig lezen en herlezen, dat zij ons tot in de details voor ogen staan bijv. Zacharia 12. Want het zal straks waarschijnlijk het detail zijn dat ons in eens doet uitroepen: hier is de Here aan het werk.

Vrijmacht en trouw

Met andere woorden: God blijft geheel vrij in de wijze waarop Hij Zijn beloften vervult. Het zal anders zijn dan wij nu denken. Anderzijds moet met dezelfde kracht gezegd worden: God zal Zijn trouw bewijzen in de manier waarop Hij tot in het detail toe de profetieën zal vervullen, zodat niemand zal kunnen zeggen: dat was toeval, maar ieder Hem herkent.

Wat naar mijn inzicht in de Schrift vast staat is: de belofte van de wederoprichting van het Koningschap voor Israël (vgl. Hand. 1 : 6), de terugkeer van Jezus Christus, nu als Heer en Koning (Hand. 1 : 11) de tijden van de wederoprichting van alle dingen (Hand. 3 : 21), waarin alle profetische beloften over de volkeren zullen vervuld worden (Hand. 3 : 24), de grote verdrukking (Matth. 24), het gericht van God - inclusief vuur, dat al het kwade wegbrandt en het goede eruit loutert, de eerste opstanding, de laatste opstanding, de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. Dit zijn zo een

aantal kernwoorden uit de profetieën over de eindtijd. Toch geeft de Schrift ons geen chronologische ordening en ook blijven vele vragen open.

Open vragen

Zullen de beloften voor Israël en de volken zich realiseren bij de terugkeer van Jezus Christus, *er-vóór* in een grote opwekking, of *erna*, als eerst orde op zaken gesteld is? Ik weet het niet. Zal het toekomstig heil ook *vóór*gaande geslachten redden, zodat de aan honger stervende kinderen in India en de slachtoffers van Auschwitz dan met terugwerkende kracht Gods genezende en heilbrengende liefde zullen kennen - ik heb een vermoeden dat het *zó* zal gaan, maar ik weet niet hoe! Zal Israël dan in zijn geheel zich bekeren - wellicht ook met terugwerkende kracht, om daarna de grote zendeling onder de volken te worden? Het lijkt mij een schitterende vervulling van Genesis 12:3, maar zeker weten doe ik het niet. Ligt er nog een geheim achter de verloren gegane tien stammen van Israël? Zal na de openbaring van Gods heil in de diepte (het kruis) het straks opengaan in de breedte? Zullen dan de schatten van oude culturen in een gereinigde vorm toch de God van Israël eren? Ik hoop het. Want er zal een grote rechtvaardiging komen van al het lijden dat nu nog de volkerenwereld teistert in honger en onrecht. Doen al deze overwegingen af-

breuk aan de kracht waarmee wij geroepen worden om aan alle volken het evangelie te verkondigen? Neen, want welk heil er ook zal komen in de volkerenwereld het zal alleen gelegen zijn in die éne Naam, die ons gegeven is... Vroeg of laat zal ieder mens en ook ieder volk voor de keus komen te staan: *vóór* of tegen Christus.

Het zendingsbevel

Pas nu, na al deze overwegingen, komt het mij voor het eerst wonderlijk voor, dat Jezus de discipelen er op uitzond met de opdracht: Gaat dan heen, maakt *al de volken* tot mijn discipelen en doopt hen... (Matth. 28:19). Wonderlijk dat Jezus zijn discipelen er op uit zond met een missie voor de volkeren. Er staat in ieder geval letterlijk: Maakt *al de volken* tot mijn discipelen. In de middeleeuwen is dit woord wel serieus genomen bijv. in de machtsaanspraken van de Paus. Zo heeft Jezus het niet bedoeld. Wij zijn in de Kerk ná de middeleeuwen dit zendingsbevel geheel individueel gaan uitleggen: maakt *alle mensen* uit de volkeren tot mijn discipelen. Het is echter de vraag of de Here Jezus niet *écht* bedoeld heeft: leert de volkeren *af* om heerschappij te voeren, leert *hen* nu juist om als volk discipel te zijn. Te luisteren naar de Enige die hun meester is en Hem te volgen. Is de diepste nood van de volkerenwereld niet hun machtsaanspraak, hun verlan-

gen zelf koning te zijn? Als dat *zó* is, dan kan genezing alleen komen als inderdaad de volkeren leren discipel te zijn.

Maar ja, dat lijkt een *zó* grote opdracht, dat wij er niet eens aan kunnen denken hoe wij die opdracht zouden moeten vervullen. Toen hebben wij ons terecht maar ingezet voor het mindere: mensen uit alle volkeren. Zoals een ouderwetse radio heel langzaam warm moest lopen om dan na een tijd pas muziek uit te zenden, zo leidt de Geest op dit moment zijn Kerk in alle Zendingswerk onder de burgers van volkeren. De profetieën van O.T. en N.T. zeggen ons: verlies het grotere niet uit het oog. Blijf wachten op de muziek. Juist in een tijd waarin de toekomst velen uitzichtloos voorkomt, komt het erop aan om bij het licht van de profetieën de vreugde te bewaren, die Blumhardt heeft vertolkt in Gez. 297:

Toch overwint eens de genade, en maakt een einde aan de nacht dan onderwerpt de Heer het kwade, dan is de strijd des doods volbracht. De wereld treedt in 's Vaders licht verheerlijkt voor Zijn aangezicht.

O welk een vreugde zal het wezen, als Hem *elk volk* is toegedaan, uit aard' en hemel opgerezen, vangt dan het nieuwe loflied aan. Als ieder voor de Heer zich buigt en aller stem Gods lof getuigt!

Redactie

Ir. A. W. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. E. R. Postma
Drs. W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller, Dovenetel 45,
8446 SH Heerenveen
Tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring

M. J. F. van der Wal
Brugakker 60-17
3704 RA Zeist
Tel. 03404-61525

Evangelische Stichting Jongerenhuisvesting Rotterdam (E.S.J.R.)

Aktie Jongerenhuisvesting Rotterdam.

Zoals reeds in 1982 is bericht, zocht de E.S.J.R. naar mogelijkheden om aan jongemensen die naar Rotterdam komen om te studeren of te werken een kamer te kunnen aanbieden.

Vrij onverwacht heeft deze Stichting thans een huis kunnen kopen dat voor genoemd doel bijzonder geschikt is. Het pand biedt huisvestingsmogelijkheden voor ca. 10 personen; tevens is er een ontmoetingsruimte bij, waarin ook gezamenlijk een maaltijd kan worden gebruikt.

Voor het financieren van de aankoop en het uitvoeren van veiligheidsvoorzieningen is een bedrag van plm. f 165.000,— nodig. Een aktie binnen de Ned. Geref. Kerk van Rotterdam-Overschie, die enkele weken geleden gestart is, bracht hiervoor reeds een verrassend aanloopbedrag op.

Omdat het initiatief tot oprichting van de Stichting ontstaan is uit pastorale zorg voor jongemensen, die veelal voor het eerst uit huis zijn, heeft ook de kerkeraad zich achter het werk van de Stichting geschaard en zijn via de diakonie reeds uit verschillende delen van het land giften toegezegd.

Het enthousiasme van het Stichtingsbestuur voor deze onverwachte kans stijgt met de dag. De spontane toezeggingen voor giften en donaties geven hoopt dat de financiering van het project mogelijk zal blijken. Het gaat erom, jongeren uit het hele land, ja mogelijk om uw kinderen of die van uw familie of vrienden te kunnen opvangen. Daarom een landelijke aktie voor dit jongerenhuis. Doe er aan mee, stuur een gift en/of meldt u aan als donateur. Stel niet uit, maar doe het snel; misschien kan het huis dan eind september nog geopend worden. Het postgironr. is 63.73.65 t.n.v. Evangelische Stichting Jongerenhuisvesting Rotterdam.

Het secretariaat is gevestigd: Grammastraat 6, 3067 SE Rotterdam. Tel. 010-202437, waar u een informatiefolder kunt aanvragen. Van 12 juli tot 8 augustus J. Ros, tel. 010-674139.

Puriteins

Dr W. Aalders van 's-Gravenhage heeft een belangwekkend en ook een nogal schokkende rede gehouden op de laatst gehouden vergadering van de vrienden van Kohlbrügge. Deze rede is gepubliceerd in het 'Kerkblaadje', het orgaan van de stichting Vrienden van Kohlbrügge in de nummers 12 en 13 van de 74ste jaargang. De titel van de rede was Luther-Kohlbrügge-Kuyper. Deze rede verdient juist onder ons en in onze kerkelijke situatie aandacht. Veel meer aandacht dan ik in deze rubriek eraan geven kan. Aalders stelt in zijn referaat tegenover elkaar de meer lijdelijke Luther-vertolking van Bilderdijk, Groen, Kohlbrügge, Lütge, en de meer dadelijke Luther-vertolking van da Costa en Kuyper. Aalders kiest voor de lijdelijke vertolking en is van mening dat Groen en Kohlbrügge toch meer van Luther hebben begrepen dan Kuyper. Kuyper was meer onder de invloed geweest van angelsaksische puriteinen en independentisten. Hij kon geestdriftig preken over de Amerikaanse vrijheidsoorlog en

Pastorale notities

AALTEN
DOOR
H. AMELINK

de Amerikaanse Onafhankelijkheidsverklaring, omdat hij meer lijkt op een man als Cromwell dan op Luther, Calvijn of Melancthon. Het zuurdesem van de puriteinse dadelijkheid moet weg. Daartegen moet worden gewaarschuwd en daarover moet geklaagd. Het komt erop neer dan Aalders zegt dat Luther en Kohlbrügge wel konden wachten op de HERE en Kuyper niet. En de geschiedenis van alles wat Kuyper heeft gebouwd bewijst het gevaar van dat niet kunnen wachten. Nergens heeft het modernisme meer toegeslagen dan in Kuyper's stichtingen. We kunnen alleen maar spreken van treiste ervaringen met alles wat Kuyper opgezet heeft. Als kind opgegroeid in de Gereformeerde Kerken en in de Anti-

revolutionaire partij noem ik dit referaat niet alleen belangwekkend, maar ook schokkend. Schokkend omdat ik Kuyper's stichtingen heb lief gehad. Maar dat is geen reden om direct afwijzend te staan tegenover wat dr Aalders zegt. We zullen, ook al staan we nu buiten de Gereformeerde Kerken en tegenover het C.D.A., ons niet kunnen onttrekken aan de kritiek van Aalders. Hij is trouwens een vriend die poogt ons een spiegel voor te houden. Want zegt hij: „Dat houdt in, dat wij door het Kuyper litteken, dat wij in meerdere of mindere mate allen met ons meedragen...” Hij oordeelt niet vanuit de hoogte.

Dadelijkheid en puriteins activisme is ons, Vrijgemaakte gereformeerden, inderdaad niet vreemd. We willen steeds maar weer de zaak van God ter hand nemen. En nu de Angelsaksische invloed via de Evangelische beweging in de Nederlands Gereformeerde Kerken steeds meer toeneemt, zouden we er goed aan doen ons terdege te bezinnen op wat dr Aalders ons zegt.

De invloed van het Calvinisme op de Noord-Nederlandse landschapschilderkunst 1570-1630

In een tijd waarin velen uit de gereformeerde wereld zich niet al te graag het predicaat Calvinist laten aanleunen - vanwege het gebruik als bijvoeglijk naamwoord met de betekenis: eng, kil, bekrompen en streng - in zo'n tijd getuigt het van enig lef met de stelling aan te komen dat ditzelfde Calvinisme een drijvende kracht is geweest achter de ontwikkeling van de schilderkunst in onze Gouden Eeuw, en met name op de wordingsgeschiedenis van het landschapschilderen.

Marc de Klijn verdedigt deze stelling met enthousiasme en na een behoorlijke bronnenstudie getuige zijn literatuurlijst. Voor wie hem kennen is het ook niet zo verwonderlijk dat hij nu juist dit thema oppakt. Het sluit aan bij het werk van zijn leermeester Prof. dr H. R. Rookmaaker die met de relatie Reformatie-kunst veel heeft geworsteld. Met laatstgenoemde heeft Marc de Klijn het voordeel van 'buiten af' de gereformeerde wereld binnen te zijn gekomen. Voor Rookmaaker heeft dit als gevolg gehad een veelal frisse en onbevangen kijk op zowel de bestofte en halfvergeten schatten uit de gereformeerde traditie alsmede haar 'eigen-narigheden'.....

Het boekje waar ik het in dit artikel met U over wil hebben munt uit door bondigheid en door een veelheid van problemen die worden aangeroerd met betrekking tot de rol van het Calvinisme. Het zet de lezer op zijn minst aan het denken over de betekenis van dit begrip zowel in de geschiedenis als in het heden. Stof tot discussie, tot overdenking en tot kritiek en dat alles voor acht en halve piek in deze tijd lijkt niet te veel. Maar nu eerst maar eens een 'appetizer', een soort voorproefje en dan nog eens een reactie in een volgende keer misschien.

De schrijver noemt drie motieven die hem ertoe gebracht hebben met deze problematiek bezig te zijn. Ten eerste de overheersende opvatting onder historici dat het Calvinisme op de beeldende kunsten in de Gouden Eeuw van weinig invloed is geweest. Hij voert onder meer hier de grote Huizinga als getuige voor aan: „De schilderkunst der (Gouden) eeuw dankt aan het protestantse geloof niet al te veel, en aan het Calvinisme in het bijzonder nog minder.” p. 9. Een tweede motief lag voor hem in de pogingen in het verleden gedaan om verbanden te leggen tussen religie en cultuur enerzijds en de beeldende kunst anderzijds. In dit verband noemt hij ook Prof. dr H. R. Rookmaaker en diens visie op de schilder Jan van Goyen in relatie tot de Reformatie.

DOOR H. VAN SEVENTER GRONINGEN

En tenslotte vond hij een stimulans in het boek 'Metabletica' van dr J. H. van den Berg en het hiermee verwante boek van Ton Lemaire 'Filosofie van het landschap'. Deze laatste moet zeker veel hebben bijgedragen tot de gedachtenvorming van de schrijver, getuige de volgende twee citaten:

„Het boeiende is nu dat de landschapschilderkunst voor Lemaire de zelfrechtvaardiging is van een cultuur, en dat de fundamentele richting of 'geest' van een cultuur zich tegelijkertijd het beste aan aflezen uit haar wereldbeschouwing, met name voorzover die in haar religie vervat is.” p. 14.

„Het is dit hollandse landschap van de 17e eeuw waarin volgens Lemaire de merkwaardige combinatie van zelfvertrouwen en afhankelijkheidsgevoel tot uiting komt, en die misschien het geheim is van het protestantisme.” p. 15.

Wat moeten we onder het Calvinisme verstaan? Aan deze vraag gaat Marc de Klijn niet voorbij en stelt haar al op de eerste bladzijde om er later uitvoeriger op terug te komen. Hij kiest voor een

omschrijving van het Calvinisme als dat „van een geesteshouding die het menselijk leven in al zijn aspecten raakt en omspannt, en die bij het gezag van de Schrift de relatie tussen God en mens primair stelt.” p. 7 Historisch gezien houdt hij de lezer voor dat, waar hij over het Calvinisme spreekt, hij het zal hebben over de vroegste periode van haar ontstaan dat van de zestiende eeuw.

Van meet af aan is hij zich bewust aan een hachelijke taak te zijn begonnen aangezien er velerlei invloeden in die tijd werkzaam waren. „Hoe zal iemand er in slagen om dit fijnmazig net van over en weer kruisende lijnen te ontrafelen en werkelijk zicht op de kern van de ingrijpende omwentelingen in deze periode te krijgen?” p. 8. Waarom hij er toch aan is begonnen heb ik U reeds duidelijk gemaakt en zo zijn we dan bij het eerste deel aangeland.

De ontdekking van het landschap

Deze ontdekking laat de schrijver voorafgaan door een korte beschouwing over het ontstaan van de nieuwe empirische wetenschap, waarvan Francis Bacon een belangrijk vertegenwoordiger was.

„De waarneming der verschijnselen en het experiment werden de grondslag van een nieuwe natuurwetenschap, die tot doel had de lasten en het lijden der mensheid te verminderen en te verlichten.” p. 19.

Eigen waarneming, eigen onderzoek zonder al te veel vast te zitten aan traditionele kaders, ziedaar het kenmerk van de nieuwe benadering van de wetenschap, in navolging van het eigen onderzoek der Heilige Schrift en nauw samenhangen met het belang wat de eigen waarneming in de schilderkunst ging betekenen. Wetenschap en kunst bevrijd uit de dwingelandij der Kerk maar allerminst zonder normen. Voor de zeventiende eeuwse wetenschapper was die vrijheid geen autonoom gegeven, het vrijzijn van werd ook opgevat als een vrijzijn tot de dienst aan God en de naaste.

„Om het koninkrijk van de Mens binnen te gaan, dat op de natuurwetenschap was gegrondvest, moest men aan dezelfde voorwaarden voldoen als welke gesteld waren voor het Koninkrijk der Hemelen: als kinderen worden ten aanzien van de natuur, ontvankelijk,

openstaand voor wat zij te zeggen heeft. De dingen zelf moesten weer gaan spreken.” p. 19.

Het ontstaan van de landschapschilderkunst als apart genre vindt mede haar oorzaak in de ontwikkeling van de perspectiefleer.

Sinds de Renaissance is dit een middel voor de schilder om zijn eigen letterlijke positie als 'kijkpunt' te nemen. Zo ook met het beeld van een landschap wat nauw aansluit bij de idee van een vergezicht, een beeld wat in één oogopslag, vanuit één vertrekpunt te overzien is. Nadat de ontstaansgeschiedenis is behandeld komt de vraag naar het waarom naar voren. Daarom kreeg het landschap een zo'n centrale plaats in de schilderkunst, na eeuwen als een soort décor te hebben gefunctioneerd?

Marc de Klijn noemt hier dan ondermeer de veranderende opvattingen van die tijd op onderwijsgebied. Ook hier kreeg de zintuiglijke waarneming grotere aandacht, onder meer tot uiting komend in de tekenlessen welke de goeie burgers hun kinderen lieten geven, om hen zodoende het waarnemen aan te leren.

In het rijksmuseum was hier onlangs een goed voorbeeld van te zien, tijdens de tentoonstelling van schetsen en tekeningen van Constantijn Huygens, welke hij op zijn dienstreizen gemaakt had.

Een ander element wat zeker een rol speelde in de nieuwe waardering voor het landschap, juist in de Nederlanden, was de strijd om de eigen nationaliteit. De hiermee gepaard gaande vaderlandsliefde kwam onder meer tot uiting in een veranderde visie op het landschap en op het bodembeheer. Vader Cats wordt hier als voorbeeld gebruikt van die veranderde mentaliteit. Uit zijn werk spreekt een waardering van het land, niet zo zeer vanwege enige romantische gevoelens van zijn kant, maar meer vanwege de zege in de tastbare vorm van vette klei, vette koeien en vette melk.

Als laatste element in de nieuwe beleving van het landschap noemt de schrijver de religieuze opleving in de Nederlanden tijdens de tachtjarige oorlog, waarbij onze landgenoten van toen zich sterk verenigden met Israëls strijd om het beloofde land. Deze religieuze beleving was niet van een sterk meditatieve aard, zij ontvluchtte de werkelijkheid niet, maar gaf

juist aan de beleving van die werkelijkheid de extra dimensie van het geloof: 'wij hebben het uit Zijn hand ontvangen'.

En zo luidt de conclusie van het eerste deel dat de calvinistische levensvisie geen afbreuk heeft gedaan aan de nieuwe richting waarin de schilderkunst zich bewoog maar integendeel daar zeer wel bij aansloot.

In het tweede deel gaat Marc de Klijn uitvoerig in op de strekking en de betekenis van het Calvinisme. Tevens gaat hij in op de vraag waarom het Calvinisme nu juist zo'n grote invloed heeft kunnen krijgen in de Nederlanden. Voor zijn argumenten verwijs ik U naar zijn boek, vragen doet het zeker opwellen maar daar hoop ik in een apart artikel op terug te komen. Met vele voorbeelden laat hij zien dat de mannen van het eerste uur in de tachtigjarige oorlog, op het terrein van wetenschap de kunst van de gereformeerde gezindte waren.

„Daarom is het niet waar dat het Calvinisme als een vreemd element van buitenaf en met geweld is opgelegd, maar werd eerder als een laatste redmiddel beschouwd om zich van het Spaanse juk te ontdoen, en door niet weinigen dankbaar aanvaard of enthousiast begroet.” p. 36.

Calvin en de kunst

Anders dan in onze dagen was de kunst ten tijde van Calvin nog niet zo'n apart gebied in de samenleving met zeer speciale normen en waarden. De invloed van de Middeleeuwen doet zich hier nog lang gelden, toen de beeldende kunsten nog onder de ambachten werden gerekend. Het is dan ook niet zo verwonderlijk dat Calvin zich niet met 'de kunst' bezig heeft gehouden, maar losse opmerkingen door zijn werk heen geven ons wel een bepaald idee.

Ook op dit gebied probeert Calvin vast te houden aan zijn totaal concept; de mens die met zijn hele leven voor God staat en in Jezus Christus op alle terreinen werkzaam kan zijn tot meerdere glorie van God.

Volgens Marc de Klijn is Calvin bepaald geen cultuur-mijder geweest, kende daarentegen juist aan elk aspect van de menselijke cultuurarbeid een eigen plaats toe. Voor de kunst betekent dit onder meer dat zij zich niet bezig moet houden om hulpmiddelen te scheppen voor de onderwijzing van de religie of ter opkuisering van de eredienst. Zo was hij van mening dat de eredienst niet moest worden begeleid door een orgel of andere muziekinstrumenten, het geloof is immers uit het gehoor zo zegt de Schrift en van deze tekst uitgaande heeft: „... de Reformatie de Woordverkondiging dan ook centraal gesteld.” p. 45.

De aanvankelijk als negatief opgevatte houding van het calvinisme tegenover de kunst in de kerk heeft juist de kunst bevrijd van het juk der kerk.

„Het gevolg van dit buitensluiten van Bijbelse taferelen en van sacrale en liturgische kunst was immers dat het zichtbare, zo men wil het 'profane' tot bloei kwam, niet in het minst dankzij de legitimatie, die deze ontsluiting met name van Calvin had mogen ontvangen.” p. 48.

Calvinisten en de kunst

In het laatste deel neemt de schrijver twee belangrijke 'voorlopers' van de zeventiende eeuwse landschapschilders onder de loupe: Gullis van Coninxloo, oorspronkelijk uit Antwerpen en Esaias van de Velde. Hij geeft aan op welke wijze wij een verband kunnen leggen tussen beider calvinistische overtuiging en hun werk als schilders. Het geeft een zeer overtuigende stellingname te zien waarin hij niet schroomt om het oneens te zijn met een gerenomeerde kunsthistoricus als Gombrich. Deze ziet de landschapschilderkunst vooral ontstaan onder invloed van de Renaissance. Nee, zegt Marc de Klijn, dat geldt zeker niet voor de Nederlanden. De vrijheid die de Reformatie heeft gebracht om eigen onderzoek te doen in de bijbel heeft zich ook gemanifesteerd in de wetenschap en de kunst. Maar deze vrijheid bleef voor de Calvinist een genormeerde vrijheid, ook als hij zich als schilder liet leiden door zijn eigen zintuiglijke ervaring van de werkelijkheid. Want hoe 'echt' was die verbeelde werkelijkheid. Het valt op dat, ondanks de vele activiteiten welke de mens ontplooit binnen het geschilderde landschap, de totaalindruk vaak zeer harmonisch is. Dat is geen toeval maar onbewuste opzet. Om in een schilderij harmonie te leggen moet je in die harmonie geloven, aangezien zij uit de directe ervaring lang niet altijd spreekt. Want wat dat betreft was de menselijke samenleving toen niet anders dan nu, er werd gevloekt en geschreeuwd, negerslaven samengeperst, ruzies gemaakt. Om door alle menselijke falen heen in een landschap een beeld van rust en vrede te leggen daarvoor moet men een geloof hebben wat weet heeft van de reiniging van de geschonden werkelijkheid door het bloed van het Lam. Zo'n schilderij laat ons iets zien van het onzienlijke.

Opwekking

U heeft misschien wel gemerkt dat ik me onthouden heb van kritiek of commentaar. Wel heb ik soms wat vrij de mening van de schrijver weergegeven, de bedoeling is echter dat geïnteresseerde lezers zich zelf van de inhoud van dit

boekje op hoogte stellen. Ik geef U daar wat tijd voor en dan hoop ik dat de redactie mijn volgend artikel wil opnemen, wat meer ingaat op de problematiek welke in dit boek aan de orde komt.

Want het Calvinisme wordt hier volop in de schijnwerpers gezet en krijgt een voorname rol toebedeeld in de ontstaansgeschiedenis van onze natie en met name op de ontwikkeling van onze schilderkunst. Mijn vermoeden is dat de schrijver hier ook een les voor ons in ziet liggen.

Welnu dan heb ik nog wel enige vragen, zowel over het boekje in het algemeen, als over de betekenis van het Calvinisme in die tijd en anno 1983.

Bestond er inderdaad toen een soort levensbeschouwing die je met

die naam kan aanduiden? Is het in deze geatomiseerde werkelijkheid inderdaad een hulpmiddel om het genus Christen nader te onderscheiden? Of is het een typisch zestiger jaren idealisme wat ons leert dat dergelijke onderscheidingen toch niet nodig zijn? Nu zo zijn er nog wel een paar vragen die ik met U zou kunnen bespreken. Als meester zeg je dan tegen je klas dat ze eerst maar eens de stof moeten doornemen voordat er kritiek kan worden gespuid. Ik nodig U dan ook uit dit boek te kopen (f 8,50), te lezen en over een tijdje stel ik mijn vragen.

Het is te bestellen bij Buijten en Schipperheijn of via de boekhandel. Wij spreken elkaar dus hopelijk over deze zaak nog nader

Kerkdiensten in het buitenland

Italië

Gardameer, Gardone Riviera, afslag Vittoriale - Duits Evang. Kerkje 8.45 uur: t.m. 7-8 W. v. d. Brink, Twijzelerheide.
Bardolino - in de San Sivera 11.30 uur: t.m. 7-8 ds W. v. d. Brink, Twijzelerheide.

West-Duitsland

Attendorn (Sauerland) - Evang. Kirche 11.00 uur: 24-7 dr J. Broekhuis, Rijssen; 7-8 B. Bijleveld, Heerde; 14-8 ds B. Bijleveld, Heerde.

Fredeburg, Sauerland - Evang. Kirche 17.00 uur: 24-7 ds L. J. Goenenberg, Andel; 31-7 ds L. J. Groenberg, Andel; 7-8 ds B. Bijleveld, Heerde.

Neustadt/Titisee, Zwarte Woud - Evang. Kirche 17.00 uur: dhr. K. Groenendijk, Sommelsdijk; 31-7 dhr K. Groenendijk, Sommelsdijk; 7-8 drs C. A. v. d. Sluys, Veenendaal.

Staufen, tussen Freiburg-Basel - Evang. Kirche 17.00 uur 7-8 kand. J. H. Dekkers, Wierden.

Riegenroth, Rijn-Moezel-Hunsrück Autobahn Koblenz-Bingen afslag Laudert; Evang. Kirche, 17.00 uur, 7-8 drs R. H. Kieskamp, Leerdam; 14-8 drs R. H. Kieskamp, Leerdam.

Obernordorf, Z.-Sauerland - Evang. Kirche 16.00 uur t.m. 31 juli ds E. L. Judt.

Frankrijk

Cévennes, Zuid-Frankrijk
Anduze - Eglise Reformé 19.00 uur, 24-7 ds J. v. Wier, Rijssen.
Ganges - Eglise Reformé, 9 Avenue de Sumène 16.00 uur, 24-7 dr J. Douma, Kampen; 31-7 dr J. Douma, Kampen.

Luxemburg

Larochette, Heimstatte „Am Osterbour” - 10.00 uur t.m. 17-10. Clerveaux, Kantine Camping Officiel 10.00 uur t.m. 14-8.

Esch-sur-Sure, R.K. Mariakerk - 9.30 uur t.m. 14-8.

Echternach, R.K. St. Pieter en Pauluskerk - 1000 uur t.m. 14-8.

Deze gegevens zijn overgenomen uit het Hervormd-Gereformeerde blad „De Waarheidsvriend”.

Zwitserland

Spiez - Evang. Kirche: 11.15 uur: 24-7 kand. P. C. Zorge, O. a.d. IJssel; 31-7 ds D. Heikoop, Nieuwegein; 7-8 ds A. Stehouwer, Nijkerk; 14-8 Kerk niet beschikbaar.
Meringen - Evang. Kirche: 10.45 uur: 24-7 ds D. Heikoop, Nieuwegein; 31-7 ds K. den Hartogh; 7-8 ds K. den Hartogh; 14-8 ds K. den Hartogh.

Interlaken - Evang. Schlosskirche 18.00 uur: ds J. C. Remijn. Interlaken/Unterseen juli-aug.

Frutigen - Evang. Kirche 9.30 uur: 24-7 pfr. M. Barraut/ds N. Ribbers, Boskoop; 31-7 pfr. M. Knuchel/R. Veerman, Hoogblokland.

Brig (Wallis) - Evang. Kirche 18.30 uur, 24-7 ds J. Vroegindewey, Katwijk; 31-7 drs A. de Reuver, Capelle; 14-8 ds M. B. v. d. Akker, Hardinxveld.

Visp (Wallis) - Evang. Kirche 16.30 uur: 24-7 ds J. Willemsen, Dinteloord; 31-7 ds J. Vroegindewey, Katwijk; 7-8 drs E. F. Vergunst, Slikkerveer; 14-8 ds M. B. v. d. Akker, Hardinxveld.

Sion (Wallis) - Eglise Protestante 18.00 uur: 24-7 dr S. Meyers, Leiden; 31-7 drs E. F. Vergunst, Slikkerveer; 7-8 ds M. B. v. d. Akker, Rijssen; 14-8 drs A. de Reuver, Capelle a.d. IJssel.

Beatenberg - Reformierte Kirche 11.15 en 15.30 uur: 31-7 ds D. Hakkenberg, Lisse.

Wengen - 7-8 ds D. Hakkenberg, Lisse. Plaats en tijd nog nader aante kondigen.

Oostenrijk

Landeck/Tirol - Evang. Gotteshaus 18.30 uur: 24-7 ds J. den Hoed, Sliedrecht; 31-7 ds J. den Hoed, Sliedrecht; 7-8 ds J. den Hoed, Sliedrecht; 14-8 dhr. G. Middag, Bennekom.

Unterhaus-Seeboden, Karinthië - Evang. Kirche 18.30 uur, 24-7 dhr J. de Vries, Urk; 31-7 dhr. J. de Vries, Urk; 7-8 dhr. J. de Vries, Urk.

Een abc van het Nieuwe Testament

Leer en leren

In de Schrift heeft leer en leven en verwante woorden een wat andere betekenis dan wij er gewoonlijk aan hechten. Wij maken vaak een tegenstelling tussen leer en leven. Leer is in ons spraakgebruik ongeveer gelijk geworden aan theorie. Het heeft vaak weinig met de praktijk te maken. Dat is in de Schrift heel anders. Dat is in het O.T. reeds zo. Wat moesten vaders hun kinderen leren? In de eerste plaats de grote daden van God tot verlossing van Zijn volk. En in de tweede plaats wat het volk te doen had in dienst van de HERE. Men moest leren de inzettingen en rechten van de HERE. Het spreekt vanzelf, dat men die inzettingen door onderwijs moest kennen. Men moest weten, maar men moest weten om te dóen. Alle leren was op de praktijk gericht.

Die „kleur” heeft het boven genoemde woord ook in het N.T. We vinden in het N.T. geen systeem van waarheden. Geen soort van dogmatiek. Als de Heiland de Bergrede heeft beëindigd, dan „staan de scharen versteld over Zijn leer, want Hij leerde hen als gezaghebbende en niet als hun schriftgeleerden”. De laatsten waren in hun scholen gekomen tot uitpluizen van allerlei haarkloverijen, maar de leer van de Here Jezus was op de praktijk gericht. Leest de Bergrede en het verdere onderricht van de Here maar na. Het is een aaneenschakeling van aanwijzingen voor een christelijk leven. Voor wat wij noemen de praktijk der godzaligheid. We zouden heel die leer wel kunnen samenvatten in de woorden van Matth. 5:16: „Laat zo uw licht schijnen voor de mensen, opdat zij uw goede werken mogen zien en uw Vader, die in de hemelen is, verheerlijken”. Met zeggen „Here, Here” komt niemand in het Koninkrijk der hemelen. Het komt er op aan, dat we de wil van de hemelse Vader doen. En als we dat niet doen, dan zal ook tegen ons gezegd worden, aan het einde der dagen: „Gaaf weg van mij, gij werkers van ongerechtigheid, Ik heb u nooit gekend”. Dat wordt ons niet geleerd, opdat wij wanhopig zouden worden. Maar wel opdat wij met alle macht, in afhankelijkheid van Gods machtige genade, zouden streven naar goede werken. Daarvan is de leer van de Here Jezus vol. En Hij vraagt van ons geen daden, die onmogelijk zijn. Als we niet naar die leer van onze Zaligmaker luisteren en doen, dan is dat niet een gevolg van onmacht, maar van onwil. Zo staat het immers in Matth. 23:37: „Jeruzalem, Jeruzalem... hoe vaak heb ik uw kinderen willen vergaderen, gelijk een hen haar kuikens onder haar vleugels vergadert en gij hebt niet gewild.”

DOOR H. J. JAGER KAMPEN

In Matth. 23 laat de Heiland ons weten, dat Hij tenslotte onze enige Leraar is. In onze vertaling staat „Meester”. Beter vertaald als „Leraar”. En dan niet in de zin van onderwijzer van dogmatiek, een soort leersysteem. Gelukkig niet. Wat zouden wij arme schapen daarmee moeten doen? We mogen dogmatici het plezier gunnen, dat ze in hun werk hebben. Maar we als godgeleerden hun opvattingen bindend aan de gemeente willen opleggen. Zoals in de geschiedenis van de kerken meermalen is gebeurd. Laten we ons maar houden aan de leer van onze hoogste Profeet en Leraar, Jezus Christus. We moeten ook geen kerkvaders volgen, want één is onze Vader in de hemel.

Verder lezen we in Matth. 23 nog: Leerlingen van Mij moeten zich geen meesters of voorgangers laten noemen, want één is uw Leider, namelijk de Christus. Zeker mogen we voorgangers hebben, maar dan voorgangers, die onze grote Voorganger volgen. Volgelingen van Hem mogen en moeten we allen zijn. „Want (zo staat er in dit verband) gij zijt allen broeders”. En zusters zo mogen we er wel aan toevoegen. En dan nog een behartigenswaardig woord van onze Meester: „De grootste van u zal uw diaken zijn, uw dienaar of dienares. Zoals ons ook wordt voorgesteld in Joh. 13. Waar ons aller Leidsman, na de voetwassing, heeft gezegd: „Ook gij moet elkander de voeten wassen (elkaar dienen). Een slaaf is niet meer van zijn heer. Een gezondene niet meer dan zijn zender.” 't Is goed als we

dat wéten. Maar gelukkig zijn we als wij het dóen.

Christus is, als het er op aan komt, onze enige Leraar, Leider, Voorganger. En wij mogen en moeten allen Zijn leerlingen zijn. D.w.z. Zijn volgelingen. Grote denkers, geleerden, theologen en filosofen, prenten hun leerlingen hun leringen in. Hun leerlingen volgen de leermeesters in hun opvattingen. In hun theorieën. Hun inzichten op allerlei gebied. Maar leerlingen van de Here Jezus mogen en moeten wij allen zijn. D.w.z. we moeten Hem volgen door Zijn geboden te onderhouden. Twee opdrachten heeft Hij aan zijn apostelen gegeven. Het Evangelie te verkondigen. De blijde boodschap van Gods daden ter verlossing. Zoals ook onder het O.T. moest gebeuren. En dan in verband daarmee gaf Hij als tweede opdracht: „Leert (hun die tot het geloof komen) onderhouden al wat Ik geboden heb”. Dat is even belangrijk als geloof in het Evangelie. Dat is over het algemeen door kerken van allerlei ligging vrijwel vergeten. Althans het is wat op de achtergrond geschoven. Orthodox willen de meeste gelovigen graag wizen. Zuiver in de leer. Samengevat in formulieren. Het lijkt me een goede zaak zuiver in de leer te zijn. Geen eenvoudige zaak denk ik. Wie heeft de waarheid in pacht? Wie is volmaakt in zuiverheid van leer? Even moeilijk of gemakkelijk als zuiverheid van leven dunkt mij. De volmaaktheid zal hierin of daarin niet bereikt worden in deze bedeling. Maar we zullen er wel naar moeten streven. Naar zuiverheid van leer. Maar dan in de leer van onze enige Leraar, Christus Jezus. En dat houdt nauw verband met leven. Met ons doen en laten. Jezus heeft gezegd: „Weest dan volmaakt gelijk uw Vader in de hemelen volmaakt is”. D.w.z. dat we naar die volmaaktheid zullen jagen.

Dat hebben de apostelen goed begrepen. En ze tonen dat in hun brieven. In 't algemeen kunnen we zeggen, dat die apostolische brieven uit twee gedeelten bestaan. Niet bij allen zó, dat die twee delen precies zijn te scheiden. Maar die deling zit er wel op de een of andere manier in. Eén deel leert ons, wat wij in en door Christus hebben. Het andere deel brengt ons bij wat wij te doen hebben. We zouden het zo kunnen zeggen: Ze houden ons voor de daden van Christus tot onze verlossing. En op grond daarvan, wat wij hebben te doen Ze leren ons wat God door

Christus en Zijn Geest in en voor ons werkt. En wat wij, dit gelovend, met heilige zorgvuldigheid hebben te werken. 'k Zal niet herhalen wat ik in m'n stukjes telkens reeds herhaald heb.

Het Evangelie-van-Christus en de wet-van-Christus horen onlosmakelijk bij elkaar. Geloof dat niet werkt is een dood geloof. Daarover zijn alle apostelen het eens.

Dan nog dit. Ons aller Leraar heeft gewaarschuwd voor leringen, die van mensen zijn. Volgens Matth. 15:8 en 9 heeft Hij gezegd: „Dit volk eert mij met de lippen. Maar hun hart is ver van Mij. Vergeefs eren zij Mij, omdat zij leringen leren, die geboden van mensen zijn”. Met „dit volk” zijn bedoeld Farizeeën en Schriftgeleerden. Hun opvolgers zijn nog onder het kerkvolk. Ze leggen lasten op die te zwaar zijn om te dragen. En velen matten zich af om ze te torren. Zij nemen het zogenaamd zwaar. Ze hebben van de zondag (een dag van vreugde naar Gods bedoeling) een vervelende dag gemaakt. Zoals joodse jongeren blij waren, als de avondster op vrijdagmiddag was opgegaan (dan was immers de sabbath voorbij), zo zijn veel jonge mensen blij geweest als de zondag voorbij was. En niet alleen golden deze menselijke leringen of voorschriften de zondag, maar ook de dagen der week. Er is door sommige (of vele?) leraren aan hun volgelingen voorgelaten, dat een christen eigenlijk niet blij mag zijn. Terwijl de apostel zegt: uw blijdschap en vriendelijkheid zij alle mensen bekend. Velen hebben geleerd en ze zijn er nog, dat goede werken eigenlijk onmogelijk zijn. Terwijl de Leraar heeft bevolen: Laat uw goede werken bekend zijn in uw omgeving. Opdat mensen van de wereld jaloers worden, tot de gemeente komen en met ons onze hemelse Vader verheerlijken. Paulus had reeds te strijden tegen het volgen van mensen. Met als gevolg verdeeldheid in de gemeente. De een vond in Apollos z'n man. Een ander roemde in Petrus. Weer een ander in Paulus. Deze moest daar niets van hebben. Laten wij daar ook niets maar niets mee op hebben. Alle vereerders van „grote mannen” in de kerken hebben verdeeldheid gebracht. Laten we maar geen Lutheranen en geen Calvinisten en geen gereformeerden van allerlei slag zijn. Maar christenen. Dat is al genoeg. Daarmee wil ik niet zeggen, dat Calvin en Luther enz. enz. ons niet veel goeds kunnen leren. Maar we mogen en moeten hen niet klakkeloos volgen. Hun leer was en is niet onfeilbaar. Dat moet maar geen leraar of herder zich inbeelden. Christus is „de weg, de waarheid en het leven”. En niemand anders.

Te allen tijde, maar toch ook duidelijk in onze dagen is er verschil tussen een oudere generatie en een jongere. De ouden willen vrij algemeen bij het oude blijven. En jongeren zoeken wat nieuws. Ik zou zeggen: het oude is niet goed, omdat het oud is. Maar ook: het nieuwe is niet goed, omdat het nieuw is. De ouderen moeten openstaan voor meningen van de jongeren. En jongeren moeten openstaan voor de ouderen. Dat vraagt de liefde van ons. Ik moet daar bij denken aan wat Paulus schreef aan de Korintheïers: „Streeft naar de hoogste gaven. En ik wijs u een weg, die nog veel verder omhoog voert.” En dat is de weg van de liefde. 1 Kor. 13. Als die wet ons beheerst, laten wij ouderen de jongeren niet los en dan laten de jongeren de ouderen niet los. Alleen in uiterste nood mogen we weglopen uit de gemeenschap, waartoe we behoren. Samen hebben we te overwegen, wat de goede en heilige leer of wil van God is.

Boekbespreking

Een waardevolle handreiking voor de ouderling

„Uit liefde tot Christus en Zijn gemeente”.

Onder redactie van D. Koole en dr W. H. Velema.
Kok, Kampen. f 29,90.

Van de hand van enkele christelijk gereformeerde schrijvers is een bundel verschenen over het ambt van ouderling.

Onder redactie van D. Koole en dr W. H. Velema is iets tot stand gekomen wat je zou kunnen noemen een bewegwijzering op het terrein van de ouderling. Een handreiking voor een betere bewustwording van de taak die de ouderling heeft in de gemeente van Christus.

De auteurs zijn erin geslaagd een goed leesbaar boek met veel informatie te doen verschijnen. Vanuit verschillende invalshoeken wordt getoond wat ouderlingchap betekent in een tijd van veranderingen. Drie ingrediënten vormen m.i. hierbij de hoofdschotel van het boek: bijbeluitleg, kerkorde en pastoraat. In variërende samenstelling komen deze elementen in de acht hoofdstukken aan de orde.

Het boek begint met een **nieuw-testamentische** profielschets van de ouderling geschreven door Prof. dr J. P. Versteeg. Hij toont zich een zorgvuldig lezer en een boeiend uitlegger van de verschillende bijbelgedeelten over de oudsten. Er wordt een duidelijk beeld gegeven van het ontstaan van het ambt van oudsten resp. opzieners, en van hun funktioneren in de beginperiode van de christelijke gemeente. Aan de orde komen de aard en inhoud van het ambt van oudste volgens het boek Handelingen, de plaats in de gemeente volgens de eerste brief van Petrus en de praktijk van het ambt in de pastorale brieven van Paulus. Bijkomende aandacht krijgen o.a. de

voorbereiding van de oudste en de voorwaarden voor het ambt van oudste.

Deze onderwerpen worden besproken met grote fijngevoeligheid en er worden lijnen doorgetrokken naar de praktijk van vandaag. Een kritische kanttekening plaatst de auteur bijvoorbeeld bij de gegroeide praktijk van handoplegging bij predikanten. Meestal wordt dit voorbehouden aan andere predikanten. Volgens 1 Tim. 4:14 zou dit veeleer een zaak zijn voor de raad van gezamenlijke oudsten. Je zou je ook nog kunnen afvragen waarom het niet gebeurt bij de bevestiging van ouderlingen en diaconen.

Opmerkelijk is de uitleg van 1 Tim. 5:17 over het dubbele eerbewijs, wat de oudsten toekomt die zich belasten met prediking en ondericht (blz. 51). Hiermee zou niet bedoeld zijn een onderscheid te maken tussen verschillende soorten oudsten (nl. regeer- en leeroudsten), alswel een onderscheid in deeltijds en voltijds ambtelijk werken. De konsekwenties van deze aannemelijke uitleg voor onze bijzondere plaats van predikanten temidden van de ouderlingen wordt er echter niet verder uitgewerkt.

In het tweede hoofdstuk behandelt Prof. dr J. van Genderen het **ambtsdrager** zijn van de ouderling en de verhouding tussen **ambt en gemeente**. Daarbij komt duidelijk naar voren wat er nu zo 'gereformeerd' is aan de klassiek-gereformeerde ambtsopvatting. Een opvatting die niet gestoeld is op hiërarchie of democratische overwegingen, maar ambtsdragers ziet als door de Heilige Geest in de gemeente geplaatst om te **dienen**. Dit dienen is essentieel voor het ambt. Daarom lijkt het mij op zijn plaats dat het Akkoord van Kerkelijk Samenleven van de Nederlands Geref. Kerken zo nadrukkelijk spreekt van **diensten**. De vraag komt opnieuw aan de orde of het onderscheid tussen predikanten en ouderlingen terecht is. Ook hier wordt 1 Tim. 5:17 aangevoerd maar dan juist met een tegenovergestelde uitleg als bij de schrijver van het vorige hoofdstuk (zie boven). Dat is waarschijnlijk inherent aan de opzet van een boek met diverse auteurs.

De **kerkordelijke** kant wordt belicht in een bijdrage van Prof. dr W. van 't Spijker. Besproken wordt de kandidaatstelling, de verkiezing en de bevestiging. Hierover worden leerzame dingen gezegd. Er wordt bijvoorbeeld gewezen op de mogelijke verarming, die optreedt als de verkiezing plaatsvindt op een administratieve wijze. Op grond van praktische overwegingen wordt nl. in sommige gemeenten de verkiezing gereduceerd tot inlevering van een stembiljet. Een wezenlijk element, nl. het biddend samenzijn als gemeente, wordt daardoor aan de verkiezing ontnomen. Ook allerlei praktische punten voor de verkiezing, zoals blanco stemmen en ontheffing vragen, worden besproken.

Vervolgens behandelt Van 't Spijker wat er in de kerkorde geregeld is over de opdracht van de ouderlingen. Hier worden enkele verschillen merkbaar tussen de besproken kerkorde en het Akkoord van Kerkelijk Samenleven. Bijvoorbeeld de betekenis van het afleggen van huisbezoek vóór en na het vieren van het Avondmaal.

Al lezend bij Van 't Spijker kom je onder de indruk van de wijsheid van de Reformatoren en krijg je begrip voor de ideële doelstelling van deze en andere artikelen van de kerkorde, die in onze tijd enigszins uitgehold zijn geraakt. Het lijkt erop, dat er bij de opstelling van het Akkoord wat meer aansluiting is gezocht bij het haalbare.

Prof. dr W. H. Velema heeft twee hoofdstukken geschreven met de nadruk op het **pastoraat**. Eén over het werk van de ouderling in de gemeente en één over de ouderling en ethische vragen. Het is een waardevolle inleiding op het pastorale werk. Terecht wordt het huisbezoek uitvoerig besproken. De voorbereiding, het bezoek, het gesprek, thema's, het gebed, de rapportage, enz. Velema schrijft erover als was hij met z'n lezers in gesprek. Het plezierige is daarbij, dat er voor de lezer alle ruimte blijft. Er worden geen pasklare antwoorden gegeven. De lezer wordt aan het denken gezet. Met een afsluitende literatuurlijst wordt de lezer gediend om verder te lezen.

Geloofsvragen waarmee christenen kunnen zitten worden behandeld door Prof. dr B. J. Oosterhoff. Om er enkele te noemen: het probleem van het lijden, het gezag van de bijbel, de betekenis van andere godsdiensten. Het is uiteraard een summier bespreking. Enkele hoofdlijnen van een probleem worden gegeven: oorzaken ervan en mogelijke beantwoording. Een beknopte literatuurlijst zou hier wel hebben gepast.

Door Dr T. Brienens worden diverse **speciale ouderlingen** besproken: scriba, jeugdouderling, studentenouderling, bejaardenouderling, schippersouderling en evangelisatie-ouderling. Het voor en tegen ervan komt aan de orde en er wordt een toelichting gegeven op de taak ervan, het werkterrein en de vereisten.

Het boek wordt afgesloten met een benadering van de ouderling vanuit **persoonlijke omstandigheden**. Verschillende praktische problemen worden belicht door D. Koole. O.a. spanningen, het gezin, toerusting en de persoonlijke omgang met God. Het is een fijngevoelige bespreking vanuit de eigen ervaring. Een waardige afsluiting van een waardevol boek.

Het geheel is zeker 'aantrekkelijk' te noemen. Als intruduktie voor nieuwe ambtsdragers is het sterk aan te bevelen. Maar ongetwijfeld zullen ook andere gemeentelieden zinvolle lesuren beleven met dit boek. In het jaar van de gemeente-opbouw een opbouwend boek!

B. P. Vreugdenhil, Breukelen

Administratie

Administratie-adres:

Kon. Wilhelminalaan 38
3956 TD Leersum
Tel. 03434-54288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementsprijs:

f 42,— per jaar of f 22,— per halfjaar.
Buitenland f 50,— per jaar of f 65,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Brabantlaan 122
2101 SK Heemstede
Tel. 023-285825

Advertentieprijs:

40 ct per mm.
familieberichten 35 ct p. mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”
Nooitgedacht 3
3701 AL Zeist
Tel. 03404-22452

Kerknieuws

Ds A. J. Moggré met emeritaat

Ds A. J. Moggré te Rijswijk (ZH) is 1 juni jl. met emeritaat gegaan. Adriaan Jacob Moggré werd 12 februari 1918 geboren te Schoondijke. Hij deed intrede te Zevenbergen op 24 februari 1946, waarna hij zich op 11 juli 1954 aan Rijswijk verbond.

In Leeuwarden geen kerkdiensten meer

Na een proefperiode van een jaar meende de kerkeraad van Heerenveen dat er geen kerkdiensten meer gehouden moeten worden in Leeuwarden. Ten behoeve van de in Leeuwarden woonachtige leden zoekt de kerkeraad nu samenwerking mte de Chr. Gereformeerde Kerk aldaar.

Nijmegen. Studenten e.a.

Van alle aankomende en reeds in Nijmegen studerende jongelui, en van allen die om andere redenen in Nijmegen en omgeving verblijven, zullen we graag de namen en adressen ontvangen.

Willen allen die hierbij betrokken zijn (de jongelui zelf, hun ouders en de kerkeraden) hieraan zoveel mogelijk meewerken?

Zoudt u gelukkig getrouwd willen zijn?

Bel of schrijf naar het

„Christelijk Huwelijksbureau”

POSTBUS 8 — 7450 AA HOLTEN

TEL. 05483 - 3277

NOOITGEDACHT 3 — 3701 AL ZEIST — TELEFOON 03404 - 22452